

JURISPRUDENCE TRIBUNÁLU ŘÍMSKÉ ROTY ROZSUDEK OHLEDNĚ NULITY MANŽELSTVÍ PRO NEPLATNĚ POSKYTNUTOU SANACI IN RADICE

*Sentence ze dne 8. května 1979**

I. FACTI SPECIES

Průběh známosti a manželství

1. Po přibližně roční známosti dne 1. června 1975 uzavřeli v římském kostele sv. Řehoře na Coeliu na území farnosti Santa Maria in Domnica manželství osmadvacetiletý Herkules a téměř devětadvacetiletá Marie Magdaléna, a to před jistým Robertem, který se prohlašoval za kněze a jemuž místní farář udělil delegaci. Manželé se po svatební cestě usídlili v Turíně, manželské soužití však po měsíci definitivně ztroskotalo pro násilnickou povahu muže. Velice záhy se žena obrátila na státní soud se žádostí o souhlas s odluhou, dne 26. listopadu 1975 však před soudem souhlasila s odluhou na základě dohody.

V Římě však mezitím – hrůza pomyslet – bylo zjištěno, že zmiňovaný Robert se již vícekrát dopustil toho zločinu, že se sám – ačkoli nikdy nepřijal žádné svátostné svěcení – odvážil neplatně udělovat svátosti a dokonce asistovat uzavírání manželství s farářovou delegací. Dne 1. ledna 1976 byla situace těchto manželství napravena sanací *in radice*; tudíž i co se týče manželství Herkula a Marie Magdalény, došlo k tomuto zplnění.¹

Průběh řízení

2. Jelikož nebyla žádná naděje na smíření, předložila paní Marie dne 22. září 1976 žalobu

soudu Vikariátu města Říma, kam případ příslušel podle místa uzavření manželství; v této žalobě obvinila své manželství z neplatnosti pro defekt kanonické formy a zároveň požádala, aby byl proces veden podle XI. čl. motu proprio *Causas matrimoniales*, tedy podle norem vyhrazených zvláštním případům. Dne 8. listopadu 1976 však žalobkyně podala novou žalobu, v níž připojila další důvod k neplatnosti, totiž vyloučení nerozlučitelnosti ze strany muže. Proto byl předmět sporu stanoven takto: „Zda se v daném případě jedná o nulitu manželství z důvodu defektu formy, a jestliže ne, tedy z důvodu vyloučení dobra svátosti ze strany muže.“

Případ byl řádně prošetřen a dne 28. listopadu 1977 byl vydán rozsudek v instanci prvního stupně, podle něhož se v daném případě jedná o nulitu manželství z důvodu vyloučení dobra svátosti ze strany muže, ovšem zároveň zde bylo prohlášeno: „vzhledem k předpokládanému, avšak neuskutečněnému platnému souhlasu obou manželů v okamžiku uzavírání manželství se jedná také o nulitu sanace *in radice*.“

3. Obhájce svazku se na základě své povinnosti odvolal a případ byl předložen našemu Svrchovanému tribunálu. Zde se pak shromáždil soud k rozhodnutí, zda má být rozsudek prvního stupně pokládán za platný či ne, a dospěl dne 14. března 1979 ke stanovisku,

že je třeba případ rozhodnout jinak a znovu předvolat strany sporu k projednání předmětu sporu ve znění: „Zda se v daném případě jedná o nulitu manželství pro neplatně udělenou sanaci *in radice*.“

Spor byl řádně vyšetřen a šetření bylo uzavřeno, proto nám nyní přísluší vyslovit rozsudek ve druhém stupni.

II. IN IURE ET IN FACTO

4. Na prvním místě se otcové rozhodli vyjádřit své mínění ohledně rozhodnutí ze dne 14. března 1979, jelikož jim bylo zřejmé, že sledování formální spravedlnosti by se v daném případě neshodovalo se samotnou podstatou práva: z jedné strany totiž, jak zakrátko zmíníme, se prohlášení nulity manželství pro vyloučení nerozlučitelnosti ze strany muže potýká s velice závažnými potížemi, proto nemůže a nesmí být formální prohlášení v rozsudku první instance bráno jako platné; z druhé strany však, jak také objasníme, je prokazatelně sanace *in radice* poskytnutá tomuto manželství tak zjevně a prokazatelně zneplatněna, což se ve zmiňovaném rozhodnutí, z něž jsme výše citovali, otevřeně a výslovně připouští, tudíž by bylo lze okamžitě prohlásit manželství za nulitní, kdyby to ovšem procesní normy připouštěly. Rozsudek však postrádal formální dispoziční prohlášení, proto nebylo možné vynést rozhodnutí podle článku VIII citovaného motu proprio, neboť nelze vynést rozsudek bez legitimního předvolání, aniž by byl tím samým neplatný (srov. kánon 1894, 1° CIC 1917).

5. Otcové byli přesvědčeni o tom, že z procesních akt nelze pozitivně prokázat vyloučení dobra svátosti ze strany muže, a to z těchto důvodů:

a) lze přijmout, že smýšlení strany nežalující bylo svým způsobem nakloněno příznivě rozvodu;

b) z výpovědí jak stran sporu, tak svědků se však zdá, že se jedná o drobný a lehký omyl, nikoli o takové závažné a hluboké přesvědčení, které jakoby proniká samotnou osobu a nutí ji k tomu, že manželství uzavírá pouze s vyloučením trvalosti a ne jinak;

c) v daném případě byl žádán přímý důkaz pozitivního úkonu vůle: sám nežalující vyřkl prosté potvrzení; jeden ze svědků je jeho otec; další dva svědkové vyslechnutí soudem nebyli v této věci jednoznačně rozhodnutí;

d) také ostatní okolnosti, tj. nepřímé dokazování ze závěrů, nejsou závažné: v daném případě není spojení mezi nabídnutým občanským sňatkem a úmyslem rozvést se; stejně tak není vztah mezi odporem vůči náboženství a pojetím manželství, jak tomu má být u muže, který je nařčen ze simulace; ani se řeči nežalujícího po svatbě o úmyslu rozvést se neshodují s jeho přáním manželského smíru; a konečně je třeba přičítat ztroskotání manželství také určité nezralosti ženy.

Proto rozsudek prvního stupně nelze pokládat za platný, jelikož prohlašuje nulitu tohoto manželství pro vyloučení dobra svátosti ze strany nežalujícího muže.

6. Co se pak týče druhého bodu žaloby, který má být nyní závazně formulován na základě výslechů a předběžného šetření, je třeba hned říci, že se defekt formy v daném případě jediné a toliko vztahuje k platnosti či neplatnosti poskytnuté sanace *in radice*.

Není pochyb, že pan Robert byl neschopný neboli nezpůsobilý k přijetí delegace, kterou pro platnost při asistenci uzavírání manželství vyžadují kánony 1094 a 1096; co se totiž týče způsobilosti jáhnů, nebo i mužů laiků na

zvláštních místech katolického světa v případě stanovených nutností nebo nedostatku kněží, nepochybně v městě Římě a v čase, kdy bylo uzavřeno toto manželství, je třeba brát citované kánony v plném slova smyslu, totiž že delegaci je možné udělit jedině konkrétnímu knězi k asistenci při konkrétním sňatku. Pan Robert však nikdy knězem nebyl.

Abychom se vyjádřili přesněji: nelze uvažovat o aplikaci kánonu 1098, jak je naprosto jasné s ohledem na místo a osoby případu.

7. Manželství mezi stranami sporu bylo proto uzavřeno neplatně, jelikož nebyl přítomen kvalifikovaný svědek, jak se říkalo, totiž farář nebo legitimně delegovaný kněz. Avšak po šesti měsících, totiž 1. ledna 1976, byla situace napravena sanací *in radice*, poskytnutou podle požadavků stanovených kánonem 1141 (srov. motu proprio *Pastorale Munus* ze dne 30. listopadu 1963, I, č. 21–22; motu proprio *De Episcoporum muneribus* ze dne 15. června 1966, IX, č. 18).

O tom, že sanace *in radice* byla v daném případě poskytnuta kompetentní autoritou, nelze skutečně pochybovat. Vystává však oproti tomu nezbytná otázka, zda subjekt či subjekty splňovaly nutné podmínky, totiž zda v okamžiku zplatnění² trval souhlas.

Pakliže by otcové pokládali závěr zmiňovaného rozsudku, který hovořil o nulitě manželství pro simulaci souhlasu či vyloučení nerozlučitelnosti ze strany nežalujícího muže, za jistě prokázaný, byla by tato otázka již vyřešena, jelikož by v daném případě spíše než o odvolání souhlasu šlo o celkový nedostatek souhlasu od prvopočátku, neboť vzhledem k pozitivnímu vyloučení dobra svátosti nelze hovořit o přirozeně dostatečném souhlasu, a tím spíše vzhledem k vůli, která podstatně ruší souhlas. Jak však bylo výše objasněno,

existují o takové simulaci velmi závažné pochybnosti, takže zmiňovaný rozsudek nelze pokládat za platný.

8. Stejně však je v daném případě zřejmé, že souhlas ze strany ženy již v době poskytnutého zplatnění netrval, naopak že byl spíše odvolán ve své podstatě.

Citovaný rozsudek dále hovoří o podmínkách vyžadovaných pro sanaci *in radice* a zvláště pak o nauce stran stanovení otázky ohledně trvání nebo odvolání souhlasu. Ani nedostatečně obeznámeným s kanonickým právem není neznámo, že v těchto případech je nejčastěji nutné přikládat význam manželskému odloučení jak faktickému, tak soudně ustanovenému; tomu především je třeba věnovat pozornost, jelikož pak bývá ve skutečnosti tato otázka v jednotlivých případech vyřešena.

9. Je fakt, že v době poskytnuté sanace žalobkyně nejen porušila manželské soužití, nýbrž nadto žádala zákonnou cestou o odloučení a také obdržela potvrzující rozsudek; to lze s jistotou vyvodit z předložených dokumentů.

Nás se to týká tolik: Tyto okolnosti v daném případě mohou mít podle dokumentace jediný význam, totiž ten, že žena byla s konečnou platností rozhodnuta opustit svého muže a natrvalo zrušit manželství. Totéž pak podle citovaného rozsudku bylo třeba říci o nežalujícím muži, ovšem otcové soudí, že je třeba vypovědět jinak, jelikož pan Herkules, jakkoli je interpretace okolností z dokumentace nedostatečně spolehlivá, učinil pokusy o nápravu manželského soužití.

10. Již ve své žalobě žalobkyně dokládá svůj úmysl vrátit se k rodičům a odloučit se [od manžela]. Sám žalovaný muž to potvrdil: „Odloučení získalo definitivní charakter ze

strany děvčete od okamžiku, kdy odešlo.“

To potvrzují mnozí svědkové. Otec žalovaného uvedl: „Ohledně Marileniných úmyslů zůstat nadále s manželem a pokládat se za legitimní manželku, mohu říci pouze toto: ještě než přijeli její rodiče (sotva měsíc po svatbě), už měla připravená zavazadla, aby se s nimi vrátila do Říma... Marilena odešla s úmyslem víckrát se nevrátit.“

S tím se shodují rodiče žalobkyně, její sestra i advokát, který byl ženě nápomocen při soudním řešení odloučení.

Konečně pak paní Marie prokázala svou jednoznačnou vůli také skutky: na obdržení dopis od manžela, který usiloval o smíření, nedala svému manželovi žádnou odpověď, naopak začala naléhat na právního zástupce, aby postupoval v procesu odloučení dále a rychleji.

11. Proto po zvážení všech okolností po právní i faktické stránce my, níže podepsaní soudcové rozhodujeme:

Affirmative,
seu constare de matrimonii nullitate, in casu, ob formae defectum seu ob invalide concessam sanationem in radice.

Potvrzuje se,
neboli v daném případě se jedná o nulitu manželství pro defekt formy či pro neplatně poskytnutou sanaci *in radice*.

V Římě, v sídle Tribunálu římské roty, dne 8. května 1979.

Marius F. Pompedda, soudce zpravodaj
Joseph M. Serrano
Gilbert Agustoni

Rozsudek nabyl právní moci.

Přeložil Zdeněk Drštka

Poznámky

* Překlad rozsudku otištěného v *Decisiones seu Sententiae*, vol. LXXI, Citta del Vaticano 1988, s. 250–254.

¹ Ačkoli se zde jedná o **sanaci in radice**, nikoli o **zplatnění** (konvalidaci), je originální text nedůsledný a tyto pojmy zaměňuje, což bylo nutné zachovat i v překladu.

² Viz pozn. 1.